

Pierdut la cinema

În fiecare an, pe la vremea asta, fac un lucru oarecum prostesc. Îi adun pe câțiva dintre copiii de vârstă mai mică și-i duc la unul dintre filmele care rulează peste vară.

Filmele de vară sunt o afacere uriașă în America. În acest an, între Ziua Eroilor și Ziua Muncii – echivalentul pentru May Day și weekendul prelungit din august în Marea Britanie –, americanii vor cheltui două miliarde de dolari pe bilete la cinema, plus încă jumătate pe-atâta pe chestii gumate cu care să-și umple gurile în timp ce se zgâiesc cu ochii cât cepele la imagini ale unei debandade foarte costisitoare.

Filmele de vară sunt aproape întotdeauna proaste, sigur, dar cred că este posibil ca în această vară să fie cele mai proaste din istorie. Mă bazez în întregime, dar plin de încredere pe un citat pe care l-am văzut în *New York Times*, semnat de Jan de Bont, regizorul filmului *Speed 2: Croaziera*, care se lăuda că punctul culminant din film – în care un vas de croazieră scăpat de sub control, pe care se află Sandra Bullock, intră într-un sătuc din Caraibe – i s-a arătat într-un vis. „Întregul scenariu a fost scris mergând înapoi de la imaginea aceea”, dezvăluia el mândru. Și aici, după părerea mea, aveți tot ce trebuie să știți despre calitatea intelectuală a filmelor de vară în general.

Întotdeauna îmi spun că nu trebuie să mă aștept la prea mult, că filmele de vară sunt echivalentul cinematografic al caruselelor din parcurile de distracție și că nimeni nu se așteaptă ca un montaine russe să aibă un fir narativ satisfăcător. Dar filmele acestea au devenit atât de inepte – atât de îngrozitor de inepte –, încât sunt greu de suportat. Indiferent câți bani s-au

Respectiv cheltuit pe ele – și trebuie menționat că cel puțin opt din recolta de anul acesta au bugete de peste o sută de milioane de dolari –, ele conțin întotdeauna atât de multă implauzibilitate absurdă, încât te fac să te întrebi dacă nu cumva scenariul a fost conceput la o gustare, cu o seară înainte de începerea filmărilor.

Anul acesta am mers la noul film *Jurassic Park, Lumea pierdută*. Acum, lasă că este în mare măsură identic cu filmul anterior *Jurassic Park* – aceiași pași răsunători și aceleași băltoace tremurătoare ori de câte ori T-rex se află prin apropiere, aceiași oameni îngroziți dând înapoi din fața ușii de care se izbesc velociraptorii (numai pentru a da peste altă făptură dințoasă care se înalță peste umerii lor), aceleași scene cu vehicule care se bălăngăne periculos pe marginea unei râpe din junglă, în timp ce eroii se țin bine ca să-și salveze viața. Dar nu contează. Dinozaurii sunt grozavi și în primul ceas sunt mâncați sau storciți vreo zece-doi-sprezece oameni. Doar pentru asta am venit!

După care totul se duce pe apa sâmbetei. Într-o scenă tensionată, un tiranozaur evadează, într-o manieră improbabilă, de pe un vas, pornește alergând dezlănțuit prin centrul orașului San Diego, strivind autobuze și distrugând benzinării, și apoi – brusc, inexplicabil – apare în mijlocul unei suburbii profund adormite, singur și neobservat. Vi se pare cât de cât credibil ca o făptură preistorică, înaltă de peste șase metri, nemiîntâlnită pe Pământ de 65 de milioane de ani, să producă haos în centrul orașului și apoi să se strecoare într-o zonă rezidențială fără s-o observe nimeni? Nu vă sâcâie și nu vă nemulțumește deloc faptul că, în timp ce tot centrul orașului San Diego este plin de oameni care au activități energice, obișnuite pentru o seară – stau la rând la cinematograful sau se plimbă ținându-se de mână –, în zona rezidențială străzile sunt tăcute și absolut toată lumea doarme?

Și de-aici totul decurge în aceeași notă. În timp ce mașinile de poliție gonesc de colo colo, ciocnindu-se neputincioase una de alta, eroul și eroina reușesc să-l găsească singuri pe T-rex și, neremarcați de nimeni în orașul acesta ciudat de lipsit de orice

Respectiv spirit de observație, îl ademenesc câțiva kilometri până înapoi pe vas pentru a putea fi redat căminului său de pe insula tropicală, asigurând în felul acesta posibilitatea fericită, inevitabilă și satisfăcătoare din punct de vedere comercial a unui *Jurassic Park 3*. *Lumea pierdută* e slab și previzibil și, la cele peste o sută de milioane de dolari buget, conține gândire în valoare de vreo 2,35 dolari, așa că este pe cale să stabilească tot felul de recorduri de *box office*. Doar în primul weekend a avut încasări de 92,7 milioane de dolari.

Dar războiul meu nu e de fapt cu *Lumea pierdută* sau cu vreun alt film al verii. Nu mă mai aștept de mult ca Hollywoodul să-mi ofere vreo experiență inteligentă în lunile calde. Războiul meu se duce împotriva cinematografului Sony 6 din West Lebanon, New Hampshire, și a altor asemenea complexuri de săli de cinema din zonele suburbane, care fac din experiența mersului la film cam ceea ce a făcut tiranozaurul lui Steven Spielberg din San Diego.

Oricine a copilărit în America anilor 1960 sau mai înainte își amintește zilele când mersul la film presupunea o vizită la o instituție cu un singur ecran, de obicei de dimensiuni mari, de obicei situată în centru. În orașul meu natal, Des Moines, cinematograful principal (botezat cu multă imaginație Des Moines) era un palat extravagant, cu lumini fantomatice și un decor care evoca o criptă egipteană. Pe vremea mea, era o dărăpănătură – după miros, sunt convins că undeva, înăuntru, trebuie să fi fost un cal mort, iar curățenie nu se făcuse de când Theda Bara* era la prima tinerețe –, dar simplul fapt că te aflai acolo, cu fața spre un ecran lat, în 1.200 de metri cubi de întuneric, constituia o experiență încântătoare.

Cu excepția câtorva orașe mari, aproape toate aceste cinematografe grozave din centru au dispărut acum (Des Moines s-a dus de prin 1965). Astăzi, în locul lor avem multiplexuri suburbane, cu o mulțime de săli de proiecție mitite. Deși este cel

* Actriță din filmele mute americane, pe numele ei adevărat Theodosia Burr Goodman (1855-1955), prototipul femeii fatale și unul dintre primele sex-simboluri ale cinematografului (n. tr.).

mai urmărit film al momentului, am văzut *Lumea pierdută* într-o încăpere ridicol de minusculă, suficient de spațioasă cât să încapă în ea nouă rânduri de scaune, capitonate în dușmănie și atât de apropiate între ele, că am sfârșit aproape cu genunchii pe după urechi. Ecranul avea dimensiunea unui prosop de plajă mai mare și era atât de nefericit amplasat, încât toți cei din primele trei rânduri erau nevoiți să se uite aproape drept în sus, ca la planetariu. Sunetul era slab și imaginea deseori proastă. Înainte de începerea filmului, a trebuit să răbdăm treizeci de minute de reclame. Floricelele și bomboanele erau revoltător de scumpe, iar vânzătorii fuseseră programați să încerce să-ți bage pe gât lucruri pe care nu le doreai și nu le ceruseși. Pe scurt, fiecare trăsătură a acestui cinematograful părea atent gândită ca să facă din orice vizită o experiență profund regretabilă.

Nu cataloghez toate acestea pentru a vă stârni mila, deși compasiunea este întotdeauna bine-venită, ci pentru a sublinia că este o experiență aproape generalizată pe care o trăiesc cei ce merg la film în America. Un pic de imbecilitate audio-vizuală sunt în stare să suport, dar nu pot să văd cum dispăre magia.

Zilele trecute vorbeam despre toate acestea cu unul dintre copiii mei mai mari. Fiica mea m-a ascultat cu atenție, chiar cu înțelegere, apoi mi-a spus un lucru trist:

— Tati, a zis ea, trebuie să pricepi că nimeni nu vrea să-i miroasă a cal mort când se duce la film.

Are dreptate, desigur. Dar, dacă mă-ntrebați pe mine, oamenii ăștia nu știu ce pierd.

Factorul de risc

Vreau să vă supun atenției un lucru care mie mi se pare teribil de nedrept. Pentru că eu sunt american, iar voi, drăguții de voi, nu sunteți, se pare că șansele mele de a muri înainte de vreme, într-un accident, sunt de două ori mai mari.

Știi asta pentru că tocmai am citit ceva ce se cheamă *Cartea riscurilor: detalii fascinante despre pericolele pe care le înfruntăm zilnic*, a unui statistician tocilar (ca să folosesc drăgălașul termen pentru un om de știință) pe nume Larry Laudan.

Cartea e plină de statistici utile și interesante, majoritatea despre cum poți să dai iremediabil de dracu' în Statele Unite. Astfel, știu că, dacă se întâmplă să mă apuc de agricultură anul ăsta, am de trei ori mai multe șanse să-mi pierd un membru și de două ori mai multe șanse să mor otrăvit decât dacă stau aici, cuminte. Acum știu că posibilitatea de a fi ucis cândva în următoarele douăsprezece luni este de 1 la 11.000, de a muri sufocat de 1 la 150.000, de a fi omorât de un baraj care se prăbușește de 1 la 10.000.000 și de a fi pocnit mortal de ceva căzut din cer de circa 1 la 250.000.000. Chiar și dacă rămân în casă și nu mă apropiu de ferestre, se pare că există o șansă de 1 la 450.000 să fiu omorât de ceva până la sfârșitul zilei. Mi se pare alarmant.

Dar nimic nu-i mai îngrijorător decât descoperirea că, prin simplul fapt că sunt american, că iau poziție de drepti când se cântă *Star-Spangled Banner** și că am o șapcă de baseball ca element central al garderobei, am de două ori mai multe șanse de

* Imnul național american (n. tr.).

Respectiv a sfârși într-un accident devastator decât voi. Dacă mă întrebați pe mine, nu e forma corectă pentru a decide asupra mortalității.

Di Laudan nu explică de ce americanii sunt de două ori mai periculoși pentru ei înșiși decât britanicii (presupun că descoperirea l-a afectat prea tare), dar eu m-am gândit îndelung la asta, după cum vă puteți închipui, iar răspunsul – evident, dacă te gândești fie și un pic – este că America e un loc incredibil de primejdios.

Reflectați puțin: în fiecare an, în New Hampshire, cam zece-zece indivizi mor izbind cu mașina un elan. Vă rog să mă corectați dacă greșesc, dar nu este un lucru care vi s-ar putea întâmpla vouă, pe drumul înapoi spre casă, de la Sainsbury's. După cum nu este plauzibil să vă mănânce vreun urs grizzly sau vreo pumă, să vă facă una cu pământul vreun bizon sau să vă înșface de gleznă vreun șarpe cu clopoței tulburat din cale-afară – toate întâmplări care șterg de pe fața pământului câteva zeci de bieți americani în fiecare an. Urmează toate manifestările violente ale naturii – tornade, alunecări de teren, avalanșe, inundații, viscole puternice, câte un cutremur când și când – care abia dacă există pe insulița voastră calmă, darucid anual sute și sute de americani.

În cele din urmă și mai presus de toate, vine chestiunea armelor de foc. În Statele Unite există 200 de milioane de arme de foc, pe care ne place tare de tot să le fluturăm. În fiecare an, 40.000 de americani mor în urma plăgilor prin împușcare, marea majoritate accidentală. Ca să vă dau o imagine completă, asta înseamnă un ritm de 6,8 morți la suta de mii de locuitori, în comparație cu un amărât de 0,4 la suta de mii în Marea Britanie.

America este, pe scurt, un loc plin de riscuri. Și totuși, ciudat, în această țară ne alarmăm permanent pentru ce nu trebuie. Trageți cu urechea la ce conversație doriți la Lou's Diner, aici, în Hanover, și veți auzi vorbindu-se doar despre nivelul sodiului și al colesterolului, despre mamografiile și pulsul neregulat. Dacă le arătați americanilor un gălbenuș de ou, se vor chirci îngroziți, dar pericolele mai concrete și mai ușor de evitat abia dacă-i mișcă.